

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

כלכלה פוליטית - 58304

תאריך עדכון אחרון 06-09-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 5

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: יחסים בין-לאומיים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ליאור הרמן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: lior.herman@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום שני 14:30-16:00

מורי הקורס:

פרופ ליאור הרמן,
מר רועי סרור,
גב טל איזנר,
מר אורי לאור,
גב רוני ברקוביץ;
גב סוזן וקר

תאור כללי של הקורס:

**** מידע מלא ומפורט בסילבוס באתר הקורס ****

קורס זה הובנה כקורס לתלמידי יחב"ל ואינו מהווה קורס מבוא לכלכלה לכלכלנים. מסיבה זו הקורס אינו עושה שימוש במתמטיקה, אקונומטריקה ומודלים מורכבים. במרבית חלקי הקורס נעשה מאמץ לפשט את הנושאים השונים, תוך מתן דגש על הבנה והקניית החשיבה הכלכלית. יחד עם זאת, מאחר והקורס עוסק ביסודות הכלכלה ייעשה מעת לעת שימוש בחשבון אלמנטרי ובגרפים, זאת לצד דוגמאות שונות, על מנת לחדד את ההסברים ולהמחישם. הגם שנושאים רבים בתחום המיקרו ומקרו כלכלה הנלמדים במסגרת הקורס, נלמדים גם בקורסי מבוא לכלכלה, אין חפיפה בין הנושאים וסוגיות רבות אשר חשיבותן לתלמידי יחב"ל פחותה, הוצאו מן הקורס. בדומה לכך, הקורס כולל מספר רב של נושאים אשר אינם נלמדים בקורסי מבוא לכלכלה, כגון היבטים פוליטיים וביקורות שונות אודות התפיסה הקלאסית והניאו-קלאסית.

מבחינה אנליטית, הקורס מתחלק לסוגיות של מיקרו ומקרו כלכלה. בראשיתו הוא עוסק במושגי ושאלות היסוד של הכלכלה ובבסיס החשיבה והתחשיב הכלכלי. לאחר מכן נבנה מודל השוק הבסיסי תוך התייחסות לגורמי הייצור, לביקוש ולהיצע במשק הסגור והפתוח למסחר בינלאומי, כמו גם להיעדר תחרות, התערבות ממשלתית ופוליטית. לאחר מכן, מעומת מודל השוק הקלאסי עם הביקורת המרקסיסטית, ולאחריה מורחב הניתוח אל התפיסה הניאו-קלאסית בכלכלה הכוללת מושגים כתחשיב השולי, כשלי שוק, מוצרים ציבוריים והשפעות חיצוניות. חלקו השני של הקורס עוסק בסוגיות מקרו כלכליות כגון חשבונאות לאומית, שוק הכסף, בנקאות וניהול מוניטארי, שוק מטבע החוץ, מסחר בינלאומי ומאזן התשלומים, הביקורת הקינסיאנית ומשברים פיננסיים וכלכליים. במידה והזמן יאפשר זאת ילמדו סוגיות נוספות הקשורות בין הכלכלה לפוליטיקה כמו מגדר, התפתחות ועוני ומדינת הרווחה. הקורס כולל שיעורים ותרגולים.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס הינה להקנות לתלמידי יחב"ל (ואחרים המעוניינים בכך) יסודות ומושגי יסוד בכלכלה, כמו גם הבנה רחבה וביקורתית של התפיסה הכלכלית והקשריה השונים לסוגיות פוליטיות וחברתיות ברמת המדינה וברמה הבינלאומית. היסודות הנלמדים בקורס בסיסי זה נועדו מחד גיסא לפתוח צוהר לסטודנטים לתחום הכלכלה הפוליטית, שהינו מן התחומים החשובים ביותר בלימודי יחסים בינלאומיים ומדע המדינה, ומאידך גיסא לאפשר למעוניינים בכך להמשיך ללימודי קורסים מתקדמים בתחום.

שימו לב, כי בהתאם להתפתחות הלימודים יתכנו שינויים בסילבוס ובדרישות הקורס. הסילבוס העדכני ביותר והמחייב מצוי תמיד באתר הקורס

תוצרי למידה
בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
ראו מטרות הקורס ותיאורו

דרישות נוכחות (%) :
חובת נוכחות בשיעורים ובתרגילים.

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה
תרגיל
יש לפנות אל הסילבוס באתר הקורס לפרטים מפורטים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:
נושא 1: מבוא: מהי כלכלה פוליטית? ומהי כלכלה פוליטית בינלאומית?
נושא 2: הבעיה הכלכלית: עקרון המחסור (Scarcity), בחירה (Choice) ויתור, עלות אלטרנטיבית (Opportunity Cost)
נושא 3: גורמי הייצור, חוק התפוקה השולית הפוחתת, חלוקת עבודה, התמחות וחליפין, יתרון מוחלט ויתרון יחסי, מודל ריקרדו למסחר בינלאומי, מודל הקשר אולין סמואלסון (HOS), מערכת הסחר העולמית (ארגון הסחר העולמי ורגיונליזם), הפוליטיקה של מדיניות הסחר (הגישה המדינית לעומת גישת החברה - approach centric-State .vs approach centric-Society).
נושא 4: ביקוש והצע במשק סגור, גמישות, סוגי מוצרים (נורמלי, ניטרלי, נחות, מותרות), השפעות בין שווקים (למשל, מוצרים תחליפים ומשלימים).
נושא 5: ביקוש והצע במשק פתוח, שינויים בביקוש ובהיצע מקומי/ עולמי והשפעתם המקומית/ עולמית, התערבות ממשלתית בשוק פתוח: יבוא ויצוא, מכס ומכסה, סובסידיה ליצור וליצוא, מס קניה, סוגים וטיעונים בעד ונגד פרוטקציוניזם.
נושא 6: היעדר תחרות חופשית בשוק המקומי והעולמי: מונופול, אוליגופול, קרטל, מונופסון, מדיניות תחרות מקומית ועולמית.
נושא 7: סיכום ביניים, הגישה הקלאסית והיחס שבין המדינה, השוק והחברה האזרחית
נושא 8: הביקורת המרקסיסטית: אינטרסים, הביקורת על תפקוד השוק וההרס העצמי של הקפיטליזם, המשמעות הפוליטית של התודעה המעמדית, מלחמת המעמדות, אימפריאליזם, זרמים במרקסיזם מודרני.
נושא 9: הגישה הניאו-קלאסית: מושגים מרכזיים (רציונאליות, תועלת, התחשיב השולי, פארטו אופטימליות), מוצרים ציבוריים, הכלכלה הפוליטית וכשלי שוק, השפעות חיצוניות.
נושא 10: ביקורות נוספות על מודל השוק (ובלן, פולאני וגולברייט) ויישומים.
נושא 11: ממיקרו למקרו-כלכלה (הבדלים, סוגיות), מדדים כלכליים (למשל, מדד המחירים לצרכן), חשבונאות לאומית (תמ"ג, תל"ג, צריכה פרטית, ממשלתית, חסכון והשקעה מקורות ושימושים).
נושא 12: הביקורת הקינסיאנית, מחזורי עסקים, אבטלה, אינפלציה, תפקיד הממשלה בכלכלה.
נושא 13: צמיחה כלכלית
נושא 14: מסחר בינלאומי ומאזן התשלומים: חשבון מסחרי, חשבון שוטף, חשבון ההון, חוב חיצוני, יתרות מט"ח.
נושא 15: שוק הכסף, ריבית, מערכת הבנקאות
נושא 16: שוק מטבע חוץ: הביקוש וההיצע של מט"ח והמוטיבציה מאחוריהם, יצואנים יבואנים מבטחים וספקולנטים
נושא 17: משברים פיננסיים וכלכליים

נושא 18: נושאים שונים. במידה ויתאפשר מבחינת זמן וקצב התקדמות הקורס ישולבו מספר נושאים נוספים כגון: עוני, פיתוח, מגדר, מדינת הרווחה או מגוון הקפיטליזם. רשימת קריאה ספציפית תימסר בהתאם.

חומר חובה לקריאה:

רשימת הקריאה:

מרבית ספרי המבוא העוסקים ביסודות הכלכלה נועדו לשמש סטודנטים לכלכלה ומקצועות קשורים (חשבונאות, מנהל עסקים). ספרים אלו עושים שימוש בכלים טכניים ומתמטיים ובחלקם אינם נגישים לאלו שאינם מצויים בתחום. מסיבה זו אין בנמצא ספר מבוא המותאם לסטודנטים לא כלכלנים אשר יכול ללוות את הקורס בצורה מוצלחת.

רשימת הקריאה לקורס יוצאת מתוך הכרה והבנה של בעיה זו מתוך ניסיון לפתור אותה באופן חלקי לפחות. חומר הקריאה מחולק לקריאת רשות וקריאת חובה.

1. קריאת החובה – קריאת החובה עוסקת בהיבטים שאינם טכניים או פורמאליים, ומחברת את הסוגיות הנלמדות עם העולם האמפירי. הקריאה אינה מהווה תחליף לחומר המועבר בהרצאה ובמקרים רבים משלימה אותו, מאירה היבטים נוספים ומהווה מצע לדיון ויישום של החומר, תוך דגש על חיבור המימד הפוליטי לסוגיות הכלכליות הנלמדות. הבנת והכרת קריאת החובה תיבדק במבחן סוף השנה של הקורס, גם אם לא נדונה בכיתה.

2. קריאת רשות – קריאת הרשות, הינה קריאה מומלצת, ועוסקת בנושאים הטכניים של הקורס. הקריאה נבחרה מתוך שלושה ספרי מבוא מתוך אלו הקיימים בעברית (כאמור, לשם הקלה ופישוט). הקריאה הספציפית שניתנה בספרים אלו אינה חופפת את כל החומר הנלמד ומומלץ לאלו המעוניינים להעמיק את הבנתם לעיין בספרים אלו מעבר לחומר שהוגדר. מאחר וברוב המקרים לא ניתן לברור מספרי המבוא חומר שהינו מעבר לתוכנית ודרישות הקורס, במיוחד כאשר הדברים אמורים בפיתוחים מתמטיים או גרפים מסובכים, מומלץ להתעמק בהבנה של המושגים והחוקים השונים ולא בפרטיהם הטכניים (אלא אם יוסבר אחרת בכיתה). שלושת ספרי המבוא המלווים את הקורס (בכל שיעור מוגדרת קריאה מומלצת מספר מבוא שונה) הינם:

א. האוניברסיטה הפתוחה:

• יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 1,2,3. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה.

• יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 4,5,6. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה.

ב. אורון, מארק ועופר:

• אורון, י., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי.

• אורון, י., נ. מארק, al et (2006). מבוא לכלכלה: מאקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי.

ג. מישר:

• מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור.

חומר לקריאה נוספת:

יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 4, עמ' 67-78

Raiklin, E. and B. Uyar (1996). "On the Relativity of the Concepts of Needs, Wants, Scarcity and Opportunity Cost." *International Journal of Social Economics* 23 (7): 49-56.

- יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 1,2,3. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, יחידה 1, עמ' 1-26.
- יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 1, עמ' 11-43.
- Bohlen, Celestine. (1992). "Arms Factory Can Make Bricks, But, Russia Asks, Is That Smart?", *New York Times*, February 24, <http://www.nytimes.com/1992/02/24/world/-arms-factory-can-make-bricks-but-russia-asks-is-that-smart.html?pagewanted=&print&src=&pm>
- יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 1,2,3. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, יחידה 2, עמ' 1-8.
- יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרקים 1-3, עמ' 11-65.
- יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרקים 14, 8-11, עמ' 105-199, 225-234.
- יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 4,5,6. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, יחידות 4/5, עמ' 36-55.
- יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 15, עמ' 235-285.
- Olienyk, J. and J. Carbaugh Robert (2011). "Boeing and Airbus: Duopoly in Jeopardy?" *Global Economy Journal* 11(1).
- יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 4,5,6. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, יחידה 6, עמ' 1-34.
- יצחק, א., נ. מארק, al et (1995). מבוא לכלכלה: מיקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 17, עמ' 301-326.
- Caporaso, J. A. and D. P. Levine (1992). *Theories of Political Economy*. New York, Cambridge University Press, pp. 33-54
- Caporaso, J. A. and D. P. Levine (1992). *Theories of Political Economy*. New York, Cambridge University Press, pp. 55-78.
- יניב, ג. (1982). מבוא לכלכלה - מיקרו: יחידות 1,2,3. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, יחידה 2, עמ' 27-32.
- Caporaso, J. A. and D. P. Levine (1992). *Theories of Political Economy*. New York, Cambridge University Press, pp. 79-99.
- אורון, י., נ. מארק, al et (2006). מבוא לכלכלה: מאקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 2, עמ' 23-84.
- מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 13-77.
- אורון, י., נ. מארק, al et (2006). מבוא לכלכלה: מאקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 17, עמ' 343-360.
- מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 459-499.
- Caporaso, J. A. and D. P. Levine (1992). *Theories of Political Economy*. New York, Cambridge University Press, pp. 100-125.
- מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 133-193.
- אורון, י., נ. מארק, al et (2006). מבוא לכלכלה: מאקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרק 2, עמ' 23-84.
- מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 269-317.

אורון, י., נ. מארק, al et (2006). מבוא לכלכלה: מאקרו כלכלה. תל אביב, עמיחי, פרקים 9-12, עמ' 193-251.

מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 319-398.
מישר, י. (תשס"ט). המקרו-כלכלה של ישראל. חיפה, פרדס הוצאה לאור, עמ' 399-457.
Cooper, H. (2008). *The Origin of Financial Crises: Central Banks, Credit Bubbles, and the Efficient Market Fallacy*, Petersfield: Vintage

מרכיבי הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %

מידע נוסף / הערות:

שימו לב: מאחר והמערכת אינה מאפשרת הכנסת מידע נוסף ביחס לקורס, הסילבוס המחייב לקורס ושב מידע נוסף וחשוב, הינו הסילבוס המופיע באתר הקורס במערכת Moodle. שימו לב כי לקראת פתיחת שנת הלימודים תפורסם רשימת קריאה מעודכנת בסילבוס שיופיע באתר מודל.
שימו לב גם כי מרכיבי הציון הנכונים הם אלו המופיעים בסילבוס באתר המודל